

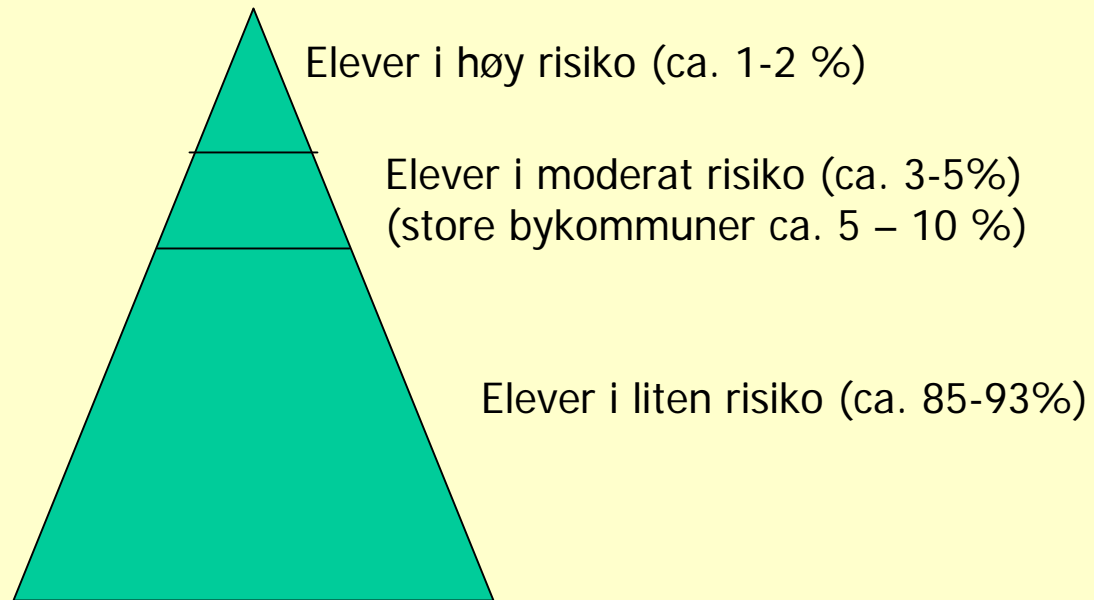

Alvorlige atferdsvansker

Trøndelagsprosjektet
Trøndertun, 3. juni 2004

Anne Karin Veisetaune

Alvorlige atferdsvansker

(Atferdsveilederen, 2004)

Nøkkelfaktorer

- innslaget av antisosiale handlinger i barnets/ungdommens oppførsel
- stabilitet (varighet over tid, forekomst over kontekster og situasjoner)
- hvor mye atferdsproblemene signifikant påvirker barnets/ungdommens sosiale fungering og prestasjoner i negativ retning, både i det daglige og på lengre sikt
- i hvilken grad atferden påfører andre mennesker (eller dyr) alvorlig krenkelse, plage eller skade
- respons på voksenkontrollerte strategier for sosial påvirkning (for eksempel foreldrenes oppdragelsespraksis, hjelpetiltak i skolen, klinisk behandling)

Presentasjon av elevsak: gutt i 8. klasse ved en ungdomsskole

- Barn/unge med relasjonsskader
- Praktisk gjennomføring av arbeidet
- Valg av faglig fokus
- Progresjon i arbeid med utagerende elever
- Forståelse av tilbakeskritt/framskritt
- Et voldsforebyggende skolemiljø

Barn/unge med relasjonsskader

- " i mot" av prinsipp
- "alt er urettferdig"
- skal "ha, ha, ha"
- "liten tue velter stort lass"

Ulike utfordringer

- Faglig
- Relasjon
- Struktur
- Samarbeid

Relasjon

- Utpøvende
 - Provoserende
 - Manipulerende
 - Håp/avmakt
 - Maktkamp og avvisning
-
- Er du til å stole på?
 - Er det trygt her?
 - Er jeg noe verdt?

Relasjonsskader

- Skille egne/barnets behov
- Forutsigbar, stabil over tid

- Betingelseløs aksept
- Nærhet/avstand

- Regulering av avstand, pauser
- Ikke true med separasjon
- Gi , uten å få

-
- Impulskontroll
 - Regulering av følelser
 - Mistenksomhet
 - Grenseutprøving
 - Handling framfor ord
-
- sette klare grenser
 - atferd, ikke person

Observasjonsdagene

Fast program for alle torsdager TKS kommer (annenhver uke)

08.25 - 09.10: Observasjon i klassen, lærer A. Assistent tilstede.

09.10 – 09.55: Observasjon i klassen, lærer B. Assistent tilstede.

10.05 – 11.15: Britt og Anne Karin samkjører observasjoner, forbereder veiledning.

11.30 – 12.00: Veiledning lærer A

12.05 – 12.25: Veiledning assistent

12.25 – 13.00: Veiledning lærer B

13.15 – 14.00: Britt og Anne Karin forbereder fellesveiledning

14.00 – 15.00: Veiledning av alle lærerne og assistent i klassen. PPT deltar.

Avmakt

Per Isdal, 2000

Avmakt som årsak til utagering/vold hos elever.
Et symptom på et barn som ikke har det godt.

Kan være resultat av tilstedeværelse av:

- grenseinnavasjon
- overgrep
- skremming
- ydmykelse
- dominans
- vold
- avvissning

Hva reduserer avmakt?

Per Isdal, 2000

Progresjon i arbeid med utagerende elever

Per Isdal, 2000

Trinn 1: Fokus på voksenpersonene

Opparbeide empati hos de som arbeider med eleven

Trinn 2: Fokus på voksenpersonene

Motvirke avmakt og kaos hos hjelperne

Trinn 3: Fokus på samhandling

Strategi for å møte, minske og forebygge vold/utagering

Trinn 4: Fokus på eleven

Utvikle mestring og mestringsopplevelse

Trinn 5: Fokus på eleven

Mektiggjøre eleven ved å utvikle hans kommunikasjon
(evne til å kjenne, forstå og uttrykke følelser)

Trinn 6: Fokus på eleven

Gradvis øke krav til atferd og ansvarlighet

Trinn 1: Fokus på voksenpersonene

Opparbeide empati hos de som arbeider med eleven

- Erverve en forståelse av eleven
- Elevfokus; se verden, problemet og situasjonen fra elevens side

Tiltak på trinn 1 – opparbeide empati hos de som arbeider med eleven

- Informasjon ved overgang mellom skoleslag
- Kursdag/teori
- Rammevilkår

Trinn 2: fokus på voksenpersonene

Motvirke avmakt og kaos hos voksenpersonene

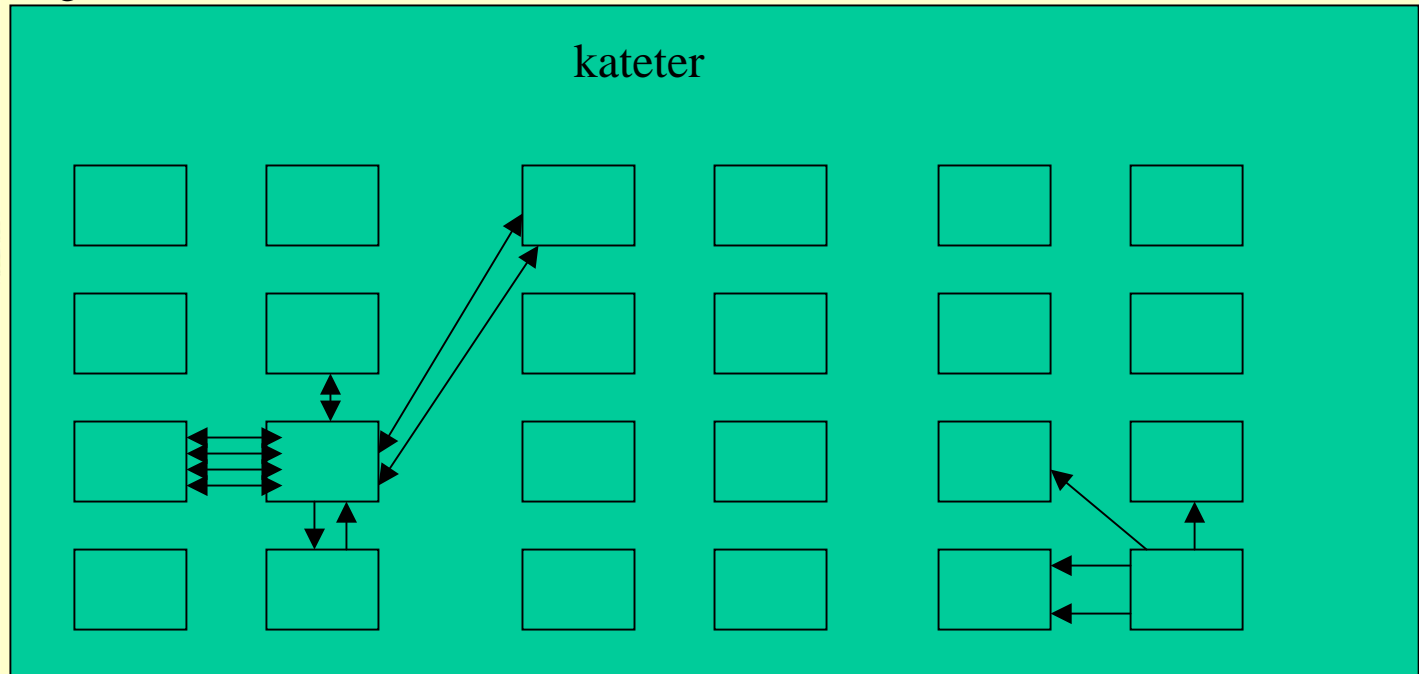
- Skape oversikt over symptomet gjennom registrering, kartlegging og tydeliggjøring
- Tydeliggjøre erfaringer på tilnærminger som har vært nyttige

Observasjonsskjema

Kommunikasjon mellom elevene

Skole:
klasse:
dato:
Tidspunkt:

Tegn inn klassekartet her

→ Enveis kontakt uten respons fra andre elever
↔ Toveis kontakt

g = gutt
j = jente

Observasjonsskjema

Kommunikasjon mellom lærer og elever

Skole:
klasse:
dato:
Tidspunkt:

Tegn inn klassekartet her

kateter

X = kontakt mellom lærer og elev etter at elev har rukket opp hånda

0 = lærer tar kontakt uten at eleven har rukket opp hånda (muntlig og fysisk)

● = lærer gir svar uten at eleven har rukket opp hånda

* = eleven tar kontakt med lærer uten å rekke opp hånda

g = gutt

j = jente

Registrering av atferd

Observasjon, nedtegning og framstilling av forhåndsdefinerte handlinger:

- hva slags handlinger
- hvem skal gjøre den jobben
- hvordan skal det gjøres (skjemaer?)
- når skal det skje
- hvor skal det skje

Tips: Gjør en liten endring

Eksempel på registrering

- Handling
- Sted
- Tid
- Situasjon
- "Offer" (hvem er offer?)
- Konsekvens
- Reaksjon på konsekvens

Fokuspunkter

- Rolleavklaring mellom de voksne i klassen. Hvem har ansvar for hva (eks. ved hjelp til organisering, hvem skal reagere på utagering)
- God struktur gjennom hele timen, skrive ned timens innhold og viktige beskjeder på tavla
- Plassering i klasserommet og regulering av fysisk kontakt med enkeltelev

(Forts. Fokuspunkter)

- Rask tilbakemelding på gryende uro i klassen. Bevissthet på reaksjonsmåter som er mest effektive
- Felles regler for atferd, samt positive og negative konsekvenser både for klassen og enkelteleven
- Samkjøring av innhold og organisering av fagene for enkelteleven, med utgangspunkt i IOP

Trinn 3: Fokus på samhandling

Strategi for å møte, minske og forebygge vold/utagering

- Lage en strukturert plan for hvordan å forholde seg til eleven
- Utvikle bedre vaner ift. å informere og forberede eleven
- Tilrettelegge situasjoner som gjør det lettere for eleven å mestre

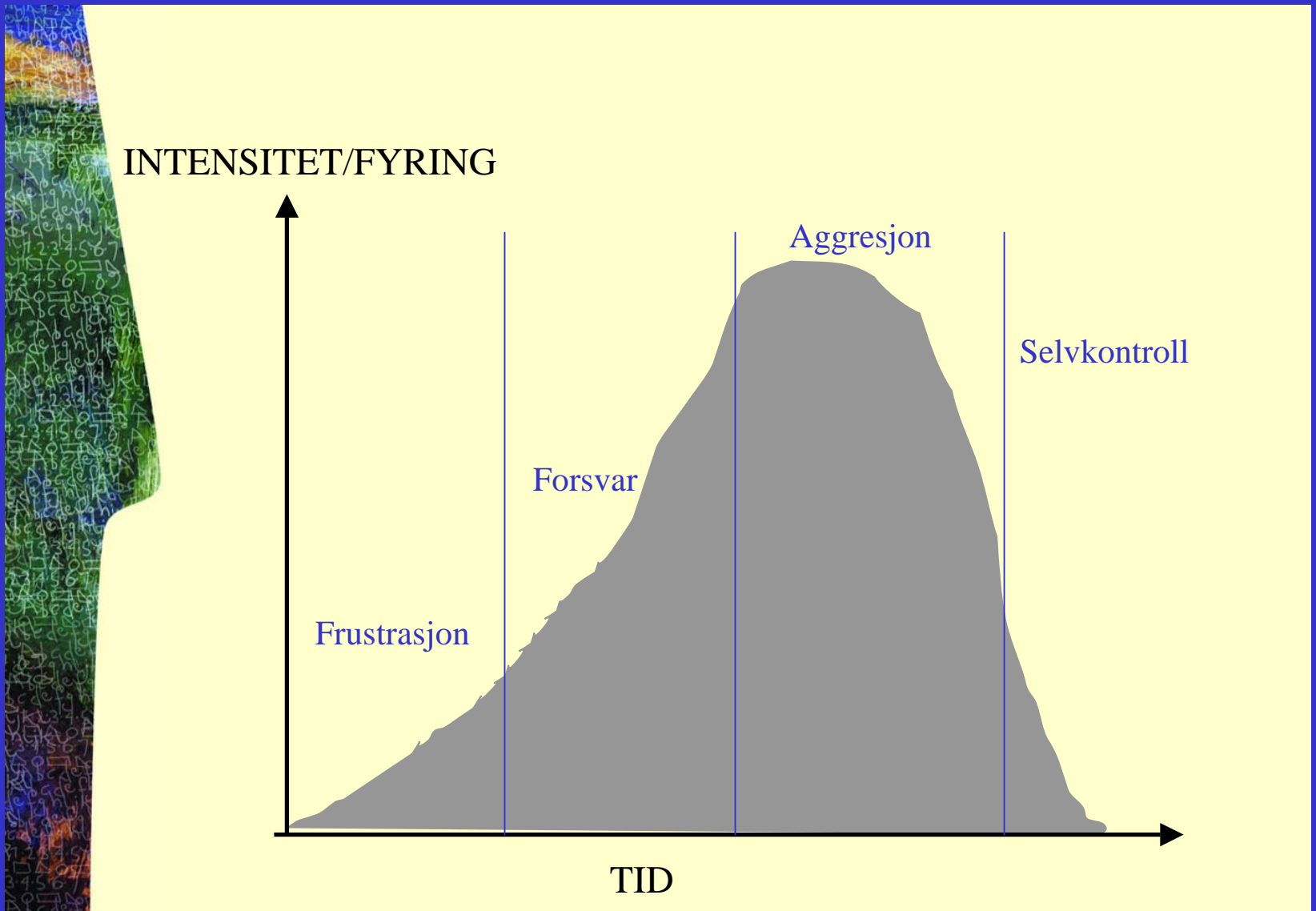
Tiltak på trinn 3 – strategi for å møte, minske og forebygge vold/utagering

- Rolleavklaring
- Samarbeidstid
- Faglig tilrettelegging/reaksjon på atferd
– inne eller ute?

Vanlige faser i utviklingen av voldsatferd

Myles & Simpson, 1994

- Frustrasjonsfasen (før)
- Forsvarsfasen (før)
- Aggresjonsfasen (under)
- Selvkontrollfasen (etter)

Britt Bolme og Anne Karin Veisetaune

Hva man ikke skal gjøre under frustrasjonsfasen

Myles & Simpson, 1994

- Heve stemmen/skrike
- Vise makt/trenge den andre opp i et hjørne
- Insistere på å få siste ordet
- Vise spent kroppsspråk
- Være sarkastisk/spydig
- Sammenligne den andre med andre
- Belønne den andre for uakseptabel atferd

Forslag til hva man kan gjøre i frustrasjonsfasen

Myles & Simpson, 1994

- Søke fysisk nærhet til ungdommen
- Berøringskontroll
- Planlagt ignorering
- Senke spenning gjennom bruk av humor
- Rutiner og forutsigbarhet
- Vise interesse og engasjement

Forslag til hva en kan gjøre under forsvarsfasen

Myles & Simpson, 1994

- Den voksne intervenserer uten å bli en del av maktkampen
- Informer eleven rolig om regler, rutiner og konsekvenser
- Fortell eleven at du forstår at han har vansker med å konsentrere seg om arbeidsoppgavene
- Bli nærere: bruk navn, nærhet, evt. berøring

Aggresjonsfasen

Myles & Simpson, 1994

- Hovedfokus: trygge voksne og andre elever. Hindre skader
- De voksne må ha klart definerte planer i forhold til følgende områder:
 - ❑ hvordan nå hjelp fra andre personer
 - ❑ fjerne de andre elevene fra fareområdet
 - ❑ oppnå kontroll over den aktuelle eleven

Trinn 4: Fokus på eleven

Utvikle mestring og mestringsopplevelser

- Dialog om mestring – foreslå for eleven å prøve ut ("hva skulle til for at du fikk til dette?"). Passer best for ungdommer
- Bruk positiv feedback på alle tegn til mestring (relativt til elevens fungering)
- Oppsummering av framskritt sett i forhold til tidligere

Trinn 5: Fokus på eleven

Mektiggjøre eleven ved å utvikle hans kommunikasjon (evne til å kjenne, forstå og uttrykke følelser)

- Utvikling av metaforer/signaler (begreper)
- Bruke disse i samspillet med eleven
- Bevege seg fra begreper til ord

Selvkontrollfasen

Myles & Simpson, 1994

- Gå konkret og detaljert gjennom voldsepisoden med fokus på elevens voldshandlinger
- Tidsdefinert time-out utenfor i rolige omgivelser. Brukes til å lære eleven selvkontroll og alternative måter å kommunisere frustrasjon og avmakt

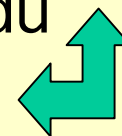
Samtalen med eleven

1. Fortell eleven hva som kommer til å skje ved "vold"
2. Finn sted og tid
3. Gjenta hvorfor dere er her og hva dere skal
4. Konkret og detaljert rekonstruksjon
5. Ikke sint, refsende eller maktkamp
6. Feedback - positiv
7. Repetisjon av 1
8. Hva gjør du nå?

KONKRET: Hvem, hva, hvor, når

ALDRI: Hvorfor

- hvor var det at det startet
- hva skjedde så
- hva gjorde du, tenkte du, følte du
- hva gjorde den/de andre
- hvordan stoppet det

Barn som ikke vil snakke eller høre

- Forklare situasjonen og si hva dette er og ikke er
- Tålmodighet
- Aktiv
- Barn/unges arena
- Beskrive selv og be om korreksjon
- Positiv feedback

Trinn 6: Fokus på eleven

Gradvis øke krav til atferd og ansvarlighet

- Gi utfordringer
- Gi ansvar og oppgaver
- Fokuserer på andre elevers følelser og reaksjoner (utvikle empati)

Belønning som utviklingsstrategi – hva skal belønnes?

(NB! Endring er utvikling)

- Gi seg/trekke seg
- Alle andre tegn på selvkontroll
- Bruk av språket
- Vise følelser uten vold
- Stoppe seg selv
- Selvhevdelse uten vold
- **Empati/forståelse av andre**
- Samarbeid, lydhørhet, oppmerksomhet

Forståelse av tilbakeskritt og framskritt

Per Isdal, 2003

Alt har sin basis i en konkret registrering av atferd

FRAMSKRITT må:

- tydeliggjøres
- forstås:
 - knyttet til våre tiltak
 - andre viktige hendelser
- resultere i feedback
 - til lærere og andre fagfolk
 - til eleven
 - til foreldre

TILBAKESKRITT må:

- tydeliggjøres
- forstås (avmaktsanalyse)
 - hva har skjedd i elevens liv (hjemmemiljø)
 - har vi fulgt strategien
- konklusjon/tiltak etter forståelse
- feedback
 - hvordan kan tilbakeskritt gjøres til konstruktiv feedback?

Utfordring å gjøre to ting samtidig

BEGRENSE: kombinasjon av et minimum av makt/inngrep samt en formidling av regler

UTVIKLE: fokus på mestring og positiv læring. Forståelse

Utvikling og begrensning - et voldsforebyggende skolemiljø

TRYGGHET

- voksne tilstede
- ikke-aggressive voksne
- forutsigbarhet og struktur
- varme, nærhet og kjærlighet
- beskyttelse og omsorg

BEGRENSNING

- klare regler og konsekvenser
- deling av informasjon
- rutiner ved voldshendelser
- strategier for å stoppe utagering

UTVIKLING

- positiv feedback
- stimulering av mestring
- utvikling av språk, følelser, konflikthåndtering osv.
- ansvar og medinnflytelse

Oppgave til skolegruppa

Hvilke utfordringer står din skole overfor nå – mht. temaet alvorlige atferdsvansker?

Formuler problem.

Bruk "sola" for å identifisere opprettholdende faktorer

- Finn faktorer som er viktig/mulig å påvirke
- Formuler tiltak på
 - skolenivå
 - gruppe/klassenivå
 - individnivå

Presiser ansvar

Hvem – Hva – Når

PPT leder prosessen